

Kansanedustaja Antti Kaikkonen (kesk.): Ympäristökysymykset eduskunnassa vuonna 2014

Puhe MUTKU-päivillä 2.4.2014 (muutosvarauksin)

Arvoisat kuulijat!

Sain otsikokseni ”Ympäristökysymykset eduskunnassa vuonna 2014”. Kevät 2014 eduskunnassa ja ympäristövaliokunnassa on ollut monella tapaa mielenkiintoinen. Siksi olen erittäin iloinen, että muuttuvista aikatauluista huolimatta saimme sovitettua näiden MUTKU-päivien ohjelmaa siten, että pääsin paikanpäälle kertomaan ja keskustelemaan kanssanne eduskunnassa tänä vuonna käsittelyssä olevista ympäristökysymyksistä.

Omasta taustastani voisin sanoa sen verran, että tulin valittua ensimmäisen kerran eduskuntaan vuonna 2003, josta lähtien olen ollut myös ympäristövaliokunnan jäsen. Olen siten saanut seurata ympäristökysymyksiä eduskuntatyön puitteissa melko tiiviisti jo yli vuosikymmenen ajan. Lisäksi suuri osa ympäristöönkin liittyvistä lainsäädäntövelvoitteista tulee Suomeen Euroopan unionista, jolloin samoja asioita on käsitelty myös suuren valiokunnan kokouksissa, jonka varapuheenjohtajana toimin noin kymmenen vuoden ajan. Tällä hetkellä toinen valiokuntapaikkani ympäristövaliokunnan lisäksi on talousvaliokunta, mutta jotenkin kummallisesti ne ympäristökysymykset ovat seuranneet minua myös talousvaliokunnan työhön. Tätä voikin pitää yhtenä havainnollistavana esimerkkinä siitä, kuinka kyseessä on monta yhteiskunnan eri osa-aluetta poikkileikkaava ja tärkeä politiikan ala.

Ympäristökysymysten asema koko yhteiskuntaan vaikuttavana politiikan alana tuo mukanaan sekä etuja että haasteita. Hyvää on se, että asiat tulevat usein laajalti käsitellyiksi eikä montakaan kiveä jää kääntämättä, kun samaan aikaan pyritään yhteen sovittamaan niin luonnonsuojelun kuin talouselämän intressejä. Useat eri osapuolet tulevat kuulluiksi. Toisaalta tämä sama tekijä on myös yksi ympäristöpolitiikan haasteista. Miten sovittaa usein lähes vastakkaiset intressit yhteen ja muovata niistä kompromissi, jonka avulla voimme sekä turvata ympäristömme säilymisen tuleville sukupolville, että taata taloudellisen toiminnan edellytykset ja työpaikkojen säilymisen. Lisäksi aina on pidettävä mielessä myös se, että tekemämme ratkaisut voivat vaikuttaa Suomen lisäksi koko maailmaan, ainakin jonkun verran. Tästä muistuttaa myös ympäristövaliokunnassa esillä oleva seinäkokoinen suuri maailman kartta. Ympäristöasiat ovat yhteisiä.

Hyvät kuulijat,

Näiden aloitussanojen jälkeen esittelen teille kolme eduskunnassa tällä hetkellä käsittelyssä olevaa kokonaisuutta, jotka ovat 1) ympäristönsuojelulain uudistus, 2) vesihuoltolain, maankäyttö- ja rakennuslain uudistus sekä 3) Euroopan unionin ilmasto- ja energiapolitiikan puitteet vuosille 2020–2030. Näistä ensimmäistä, vaikkakin tärkeää hanketta, eli ympäristönsuojelulain kokonaisuudistusta, käsittelen melko lyhyesti, sillä käsitykseni mukaan Anna-Maija Pajukallio Ympäristöministeriöstä esitteli/esittelee uudistusta yksityiskohtaisesti omassa puheenvuorossaan.

Näiden tällä hetkellä käsittelyssä olevien asioiden jälkeen esittelen teille muutamia eduskuntaan tulossa olevia hallituksen esityksiä 4) ilmastolaista, 5) vesien ja merenhoidon järjestämisestä sekä 6) Etelä-Konneveden ja Teijon kansallispuistoista.

1. Ympäristönsuojelulaki

Kuten juuri edellä mainitsin, Anna-Maija Pajukallio ympäristöministeriöstä käy läpi ympäristönsuojelulain kokonaisuudistuksen yksityiskohtaisemmin, mutta haluan kuitenkin myös itse kertoa siitä muutamalla sanalla. Kyseessä on kuitenkin yksi merkittävimmistä ympäristöön liittyvistä tänä vuonna käsiteltävistä lakihankkeista.

Ympäristönsuojelulain uudistuksesta on päätetty jo hallitusohjelmassa, jossa asetettiin tavoitteeksi ympäristönsuojelun tehostaminen. Uudistuksessa on tarkoitus ottaa huomioon niin ympäristön tila, kansalaisten hyvinvointi kuin myös yritystoiminta. Näistä lähtökohdista hallitus antoi esityksen uudeksi ympäristönsuojelulaiksi viime joulukuussa. Ympäristövaliokunta odottelee parhaillaan muiden valiokuntien lausuntoja asiassa. Tavoitteena on, että laki voitaisiin käsitellä vielä tämän kevään aikana.

Hallituksen esitys ei muuta ympäristönsuojelulakia radikaalisti, vaan sen keskeiset periaatteet ja velvollisuudet säilyvät pääosin ennallaan. Velvollisuuksista tosin säädettäisiin uudessa laissa vanhaa täsmällisemmin. Uudistusta pidetään kuitenkin tarpeellisena, sillä nykyinen vuonna 2000 säädetty ympäristönsuojelulaki on lukuisten muutosten jälkeen sirpaleinen ja rakenteeltaan melko hankalaselkoinen. Ympäristönsuojelulakia on päivitettävä vastaamaan paremmin perustuslakia ja sen uusia tulkintoja, ja lisäksi sen avulla tuodaan myös EU:sta tullut teollisuuspäästädirektiivi osaksi

kansallista lainsäädäntöämme. Teollisuuspäästödirektiivin tarkoitus on parantaa ja yhdenmukaistaa ympäristön tilaa turvaavia parhaan käyttökelpoisen tekniikan vaatimuksia. Lisäksi tavoitteena on tehostaa ympäristönsuojeluun liittyvää lupamenettelyä sekä näiden lupien valvontaa.

Tällä hetkellä eduskunnassa kiistellään erityisesti ympäristönsuojelulain 13. pykälän muotoilusta, joka koskee turvetuotannon sijoittamista. Pykälän taustalla on hallitusohjelman kirjaus siitä, että suoalueiden luontoarvot tulisi ottaa entistä paremmin huomioon ympäristölupamenettelyssä. Pykälä 13 muun muassa estää turvetuotannon soilla, joilla on uhanalaisia lajeja tai luontotyyppejä. Säännöstä sovellettaisiin sellaisiin soihin, jotka sijoittuvat luonnontilaisuusluokkiin 3–5, eli sen ulkopuolelle jäisivät luokkien 0–2 suot. 0-2 luokan suot ovat entuudestaan jo osittain ojitettuja tai luonnontilaansa jollain muulla tavalla menettäneitä soita, joihin valtaosa turvetuotantohakemuksista kohdentuu.

Joskin on tullut selväksi, että ainakin turvetuottajilla ja ympäristöjärjestöillä on hyvin erilainen käsitys siitä, mihin kyseinen pykälä johtaa. On mahdollista, että eduskunta vielä viilaa nimenomaan kyseistä pykälää.

2. Vesihuoltolaki, maankäyttö- ja rakennuslaki

Hallituksen esitys vesihuoltolaista, maankäyttö- ja rakennuslaista annettiin eduskunnalle tämän vuoden alussa tammikuussa. Tässäkään ei ole kyse uudesta lainsäädännöstä vaan vanhan lain päivittämisestä. Asian pääkäsittelystä ja mietinnön laatimisesta vastaa maa- ja metsätalousvaliokunta, mutta ympäristövaliokunta ja perustuslakivaliokunta antavat lausunnot asiasta maa- ja metsätalousvaliokunnan käyttöön. Ympäristövaliokunnan lausunto on valmistunut, mutta ainakin vielä tätä esitystä laadittaessa asian käsittely on maa- ja metsätalousvaliokunnassa kesken.

Nykyinen vesihuoltolakimme on yleisesti ottaen toiminut varsin hyvin. Vesihuoltolaitosten vesijohtoverkoston piirissä on tällä hetkellä noin 90 prosenttia ja viemäriverkoston piirissä noin 80 prosenttia Suomen talouksista. On kuitenkin havaittu, että voimassa olevaa lainsäädäntöämme on joiltain osin tarpeellista täydentää ja täsmentää. Nyt esitettävien tarkennusten tavoitteena on varmistaa turvallisten ja kohtuuhintaisten vesihuoltopalvelujen saatavuutta Suomessa sekä parantaa sade- ja sulamisvesien eli hulevesien hallintaa.

Turvallisten ja kohtuuhintaisten vesihuoltopalvelujen saatavuus

Erityisesti vesihuoltoverkostojen puutteellinen ylläpito ja riittämätön peruskorjaus ovat tällä hetkellä vakava ongelma. Verkoston saneerauksiin ei ole panostettu riittävästi. Ympäristövaliokunnan asiantuntijakuulemisissa ilmeni huonokuntoisten vesijohtojen osuuden olevan noin 6 prosentin luokkaa vesijohtoverkoston kokonaispituudesta ja huonokuntoisten viemärien osuuden olevan noin 12 prosentin luokkaa viemäriverkoston kokonaispituudesta. Siksi tämän lakiehdotuksen aiempaa kattavammat säännökset siitä, kuinka vesihuollosta perittävillä maksuilla tulee jatkossa kattaa sekä vesihuoltolaitoksen uus- että korvausinvestoinnit, tulevat todelliseen tarpeeseen.

Muiden esityksessä olevien muutosten taustalla on tarve parantaa vesihuoltopalvelujen toimintavarmuutta, kun huomioon otetaan sekä vesihuoltoverkostojen kunto että sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen. Esityksessä kiinnitetään huomiota myös toiminnan avoimuuteen, sillä kun vesihuoltolaitoksen toiminta ja talous ovat luonnollisessa monopoliasemassa, tulee ne saattaa läpinäkyväksi laitoksen organisaatiomuodosta riippumatta. Myös vesihuoltolaitoksen tiedotustyötä on lisättävä juuri avoimutta ja läpinäkyvyyttä silmällä pitäen.

Yksi nykytilanteessa epäoikeudenmukaiseksi koettu asia on kiinteistöjen liittymisvelvollisuus laitosten vesijohtoverkoston, varsinkin sellaisissa tilanteissa, jossa haja-asutusalueella kiinteistökohtainen vesihuolto täyttää jo valmiiksi lainsäädännön vaatimukset. Tästä on käyty julkisuudessaakin viime vuosina melko kriittistä keskustelua. Ympäristövaliokunta on tässä asiassa samaa mieltä hallituksen esityksen kanssa siitä, että nykyisen lain soveltamisen puitteissa on esiintynyt jopa selkeitä ylilyöntejä koskien liittymispakkoa. Jos kerran kiinteistö on jo ennen vesihuoltoverkostojen rakentamista toteuttanut lainsäädännön asettamat edellytykset ja tehnyt kiinteistökohtaisia ratkaisuja, ei ole kovin tarkoituksenmukaista purkaa toimivia järjestelmiä ja liittyä väkijonoon. Uudessa hallituksen esityksessä onkin korjattu tätä epäkohtaa määrittelemällä tilanteita, joissa liittyminen jälkikäteen rakennettuun verkkoon ei ole pakollista.

Hulevesien hallinta

Ympäristönsuojelun näkökulmasta esityksen tärkeimmät muutokset liittyvät sade- ja sulamisvesien eli hulevesien hallinnan tehostamiseen, viemäriverkoston asianmukaiseen ylläpitoon ja vesihuollon häiriötilanteiden nykyistä parempaan hallintaan. Meidän on parannettava varautumistamme rankkasateisiin ja tulviin. Myös käsittelemättömien jätevesien vuotoja ja ohijuoksutuksia jätevedenpuhdistamoilla on saatava vähennetyksi ympäristön suojelemiseksi.

Kun säätilojen ääri-ilmiöt yleistyvät ilmastonmuutoksen myötä, joudumme kiinnittämään hulevesien hallintaan jatkossa entistä enemmän huolta. Saamme nykyään liian usein lukea keväisin sanomalehdistä uutisia, joissa muun muassa viljelijät saattavat kärsiä tulvien johdosta erittäin huomattavia tulonmenetyksiä. Lumien nopeaan sulamiseen ja yllättävien rankkasateiden aiheuttamiin tulviin on jatkossa kyettävä vastaamaan tehokkaammin.

On perusteltua, että lakiesityksessä hulevesistä huolehtiminen liitetään yhä selkeämmin osaksi maankäyttö- ja rakennuslakia, sillä tavoitteessa onnistuminen edellyttää kokonaisvaltaista maankäytön suunnittelua. Kunnilla on tähän vesihuoltolaitoksia paremmat edellytykset, sillä ne voivat varata vesien imeytykseen ja viivytykseen tarvittavia alueita kaavoituksessa sekä rakennuslupien myöntämisen yhteydessä.

Yksi tämän lakiuudistuksen merkittävä linjaus on lähtökohtainen kieltä johtaa hulevesiä yhteen jätevesien kanssa ns. sekaviemäreissä, ellei erityisesti voida taata kyseessä olevan viemärijärjestelmän moitteetonta toimintaa. Käytännössä vanhoissa kaupunkikeskustoissa voi säilyä sekaviemärijärjestelmiä, mutta lakiuudistus edellyttää korjaamaan näitä järjestelmiä niin, että jatkossa pystytään estämään hulevesien aiheuttamat, viemärivesiä sisältävät ylivuodot vesistöihin ylikuormitetuista pumppaamoista ja jätevedenpuhdistamoista. Viemärivesien ylivuodot vesistöihin runsaiden sateiden yhteydessä ovat aiheuttaneet vesistöissämme hygieniaongelmia ja ääritapauksissa jopa sairastumisriskejä.

Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslakiin on tarkoitus lisätä uudet säännökset hulevesisuunnitelman laatimisesta. Tämä suunnitelma olisi uusi teknisiin suunnitelmiin rinnastuva suunnitelma, joka voisi olla osa katusuunnitelmaa tai yleisten alueiden suunnitelmaa. Sen laatimisessa olisi otettava huomioon sademäärän lisääntyminen, asemakaava, katusuunnitelma ja yleisten alueiden suunnitelma. Lisäksi sen olisi täytettävä toimivuuden ja turvallisuuden lisäksi myös viihtyisyyden vaatimukset.

Uudistuksen myötä kunnille annettaisiin mahdollisuus periä uudentyyppisiä maksuja, joilla katettaisiin kunnan hulevesijärjestelmän rakentamiskustannuksia ja käyttö- ja ylläpitokustannuksia. Maksut kohdistuisivat niille, joiden omistamat kiinteistöt kuuluisivat järjestelmän vaikutusalueeseen. Ympäristövaliokunnan mielestä kunnat saisivat kuitenkin edelleen kattaa järjestelmästä syntyneet kustannukset verovaroin, kuten tähänkin asti.

Lakiehdotuksen yksi hyvistä puolista on se, että siinä painotetaan hulevesien hallintaa varten tehtävien kosteikkojen viihtyisyys- ja virkistysnäkökohtia. Hulevesisuunnitelmat suositellaan kytkettäväksi kuntien viheralue- ja puistosuunnitteluun. Yksi mielenkiintoinen tulevaisuuden vaihtoehto on viherkattojen

kehittäminen tiiviisti rakennetuilla kaupunkialueilla tähän tarkoitukseen. Mielestäni on erittäin tervetullutta kehitystä, kun ns. välttämättömän pahan kuten hulevesien hoitaminen saadaan käännettyä positiiviseksi ja mahdollisesti asuinalueiden viihtyisyyttä lisääviksi toiminnoiksi.

Kuten alussa sanoin, tätä esitystä tehdessä asian käsittely on vielä kesken maa- ja metsätalousvaliokunnassa, mutta sen käsittely saadaan kuitenkin hyvin todennäköisesti päätökseen vielä tänä kevätistuntokautena. Uusien lakien on tarkoitus tulla voimaan tänä syksynä.

3. Ilmasto- ja energiapolitiikan puitteet vuosille 2020–2030

Ympäristöasioissa tapahtuu myös EU:n tasolla. Tänä keväänä valmistellaan Euroopan unionin ilmasto- ja energiapolitiikan puitteita, joiden pohjalta laadittavat lainsäädäntöehdotukset on tarkoitus antaa seuraavan komission kaudella vuonna 2015 tai alkuvuodesta 2016 Pariisin ilmastokokouksen jälkeen.

Jotkut saattavat ihmetellä, miksi EU hahmottelee jo nyt omia linjojaan tulevalle vuosikymmenelle, ennen joulukuussa 2015 Pariisissa järjestettävää kansainvälistä ilmastokokousta. Eikö olisi parempi odottaa ja katsoa, minkälaisia kansainvälisiä velvoitteita Pariisin kokous tuo EU:lle tullessaan? Asia ei ole ihan näin, sillä on suomalaisten yritysten ja teollisuuden alojen etu, mitä nopeammin tulevien vuosikymmenten toimintaympäristön puitteet saadaan selville.

Energian saatavuudella ja sen hinnalla on erittäin suuri merkitys suomalaisen teollisuuden kilpailukyvyille. Jotta teollisuusyritykset voivat tehdä tuotantonsa kehittämisen kannalta välttämättömiä investointeja, on niiden saatava riittävällä varmuudella tietää energian hinnan kehityssuunta pitkällä aikavälillä. Kun kyse on miljoonaluokan investoinneista, ei nykyiset vuoden 2020 loppuun saakka ulottuvat raamit riitä alkuunkaan. Energian hinta on pitkälti riippuvainen siitä, minkälaisia menetelmiä valtiot sopivat keskenään ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Siksi mitä nopeammin päätöksiä saadaan aikaiseksi, sitä paremmin yritykset kykenevät tekemään tarvittavia investointipäätöksiä.

Päästötavoitteiden linjaaminen hyvissä ajoin on tarpeen myös kansainvälisten ilmastoneuvottelujen onnistumisen kannalta. Jotta EU voi toimia neuvotteluissa aktiivisena neuvotteluosapuolena, on edellytyksenä se, että unionin sisällä on päästy yhteiseen näkemykseen omien päästötavoitteiden tasosta jo hyvissä ajoin ennen joulukuun 2015 Pariisin ilmastokokousta.

Vaikka tällä hetkellä näyttääkin siltä, että EU tulee saavuttamaan vuodelle 2020 asettamansa sitovat tavoitteet, on viime vuosina käynyt kuitenkin selväksi, että nykyjärjestelmä kaipaa muutoksia. Varsinkin päästökauppajärjestelmän vaikutus on jäänyt varsin pieneksi, ja monissa eurooppalaisissa maissa kivihiilen käyttö on jopa lisääntynyt. Kun päästöoikeuksien hinnat ovat laskeneet alhaiselle tasolle, on kivihiilen käyttö tullut halvemmaksi kuin ympäristöystävällisempien energialähteiden. Tämä ei suinkaan ollut päästökauppajärjestelmän tarkoitus. Syy päästökauppaoikeuksien halvoille markkinahinnoille löytyy ennen kaikkea taloudellisesta taantumasta. Kun teollinen tuotanto on vähentynyt, päästökauppaoikeuksien kysyntä on laskenut. Samalla on todettava myös se, että myös uusiutuvan energian lisääntynyt käyttö on lisännyt markkinoilla olevien päästöoikeuksien määrää.

Suomen linjana neuvotteluissa on ollut se, että vuoden 2020 jälkeisten päästövähennystavoitteiden tulee olla linjassa niin kutsutun kahden asteen yleisen lämpenemistavoitteen kanssa. Päästötavoitteen on siten oltava ilmastotieteen ja tarvittavan vähähiilisen kehityksen kannalta riittävän kunnianhimoinen. Kahden asteen tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin kattavan kansainvälisen sopimuksen aikaansaamista. Siksi myös EU:n sisäisen päästövähennystavoitteen tulee olla riittävän kunnianhimoinen, jotta vähähiiliseen yhteiskuntaan siirtymiselle syntyy riittäviä kannusteita.

Komission ehdotuksessa päästövähennystavoite vuodelle 2030 on 40 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Sitä ei voi pitää kovin kunnianhimoisena tavoitteena. Kuitenkin niin kauan kuin muut kehittyneet maat eivät ole sitoutuneet vastaavaan eivätkä kehittyvät maat ota riittävää vastuuta ilmastokysymyksestä, tavoitetta voidaan pitää jotenkuten ja nipin napin hyväksyttävänä.

Suuri muutos komission ehdotuksessa verrattuna vuoden 2020 tavoitteisiin on se, että se ajaa nyt vain yhden jäsenmaita sitovan velvoitteen, päästövähennyksien, toteutumista entisen kolmen sijaan. Komission ehdotus ei sisällä maakohtaisia sitovia tavoitteita uusiutuvan energian lisäämiselle. Uusissa puitteissa komissio kyllä ehdottaa koko EU:n alueelle asettavan 27 prosentin uusiutuvan energian tavoitteen, mutta se jättää tarkemmin määrittelemättä miten tämä tavoite eri jäsenmaille jakautuu. Samoin komission esityksessä on luovuttu energiatehokkuustavoitteesta. Tätä yhden sitovan tavoitteen esitystä on perusteltu siten, että näin jäsenmaiden on helpompaa optimoida omia ilmastonmuutosta ehkäiseviä toimiaan. Itse olen asian suhteen kriittinen.

Ilmasto- ja energiapolitiikan puitteita tulevalle vuosikymmenelle käsitellään eduskunnassa vastuussa olevan suuren valiokunnan lisäksi myös ympäristö-, talous- sekä maa- ja metsätalousvaliokunnassa. Kun itse pääsin kuuntelemaan asiantuntijoiden lausuntoja asiasta kahden eri valiokunnan, ympäristö- ja talousvaliokunnan kautta, tulin entistä vakuuttuneemmaksi siitä, ettei Suomen hallituksenkin kannattama

komission ehdotus ole kovin järkevä, vaan meidän tulisi asettaa päästövähennystavoitteen lisäksi myös maakohtaiset, sitovat uusiutuvan energian tavoitemäärät EU-alueella.

Syynä tälle näkemykselleni on se, että komission ehdotuksessa 40 prosentin päästövähennystavoite toteutettaisiin ensinnäkin unioninlaajuisen päästökauppajärjestelmän kautta ja toiseksi asettamalla päästökaupan ulkopuolisille päästöille maakohtaisesti jyvitettyjä päästövelvoitteita. Kuitenkin tähänastiset kokemuksemme päästökauppajärjestelmän toimivuudesta osoittavat sen, että päästöoikeuksien hinta voi vaihdella erittäin suurella mittakaavalla. Silloin, kun hinta on alhaalla, ei uusiutuviin energialähteisiin yksinkertaisesti ole riittäviä kannusteita investoida, ja uusiutuvien energialähteiden käytön edistämisestä tulee varsin poukkoilevaa ja sen myötä kallista. Siksi on tärkeää, että asetamme sitovien päästövähennysten kanssa myös uusiutuvalle energialle maakohtaiset sitovat velvoitteet.

Jätimme keskustan talousvaliokunnan jäsenten kanssa asiasta eriävän mielipiteen talousvaliokunnan lausuntoon, ja toivomme, että hallitus ottaa sen huomioon päättäessään Suomen neuvottelukannoista.

Toinen asia, johon eriävässä mielipiteessämme kiinnitimme huomiota, on se, että Suomen tulisi edellyttää myös uusiutuvan energian liikennekäytön osuuden nostamista koko EU:n alueella 20 %:iin vuoteen 2030 mennessä. Kunnianhimoisten ja sitovien velvoitteiden edistäminen auttaisi alan teknologian kehittämistä ja varmistaisi alan investoijien luottamusta kysynnän kehitykseen. Tällä on suuri merkitys suomalaisten yritysten toimintaedellytysten ja työpaikkojen luomisen kannalta.

Hyvät kuulijat!

Edellä esittelin asioita, joita on jo käsitelty eduskunnassa tämän kevään aikana. Kerron teille seuraavaksi muutamasta esityksestä, jotka ovat vasta tulossa eduskuntakäsittelyyn.

4. Ilmastolaki

Tämän hetkisten tietojen mukaan hallitus valmistelee parasta aikaa esitystä Suomen ilmastolaista. Kyseessä on poikkeuksellisen merkityksellinen laki, sillä siinä määritellään tulevan ilmastopolitiikan askelmerkit. Tarkoituksena on lisätä ilmastopolitiikan suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta sekä varmistaa, että päästöjä vähennetään mahdollisimman kustannustehokkaasti. Ilmastolaki keskittyy etenkin ohjaamaan päästökaupan ulkopuolella syntyvien päästöjen vähentämistä.

Näiden tavoitteiden myötä ilmastolaki liittyy osittain yhteen juuri käsittelemieni EU-tason puitteiden kanssa. Tällä lailla nimittäin asetettaisiin Suomelle pitkän aikavälin päästövähennystavoite kasvihuonekaasuille, aina vuoteen 2050 saakka. Se perustuisi niin Suomen tekemiin kansainvälisiin sopimuksiin, Euroopan unionin lainsäädäntöön kuin muihin poliittisiin sitoumuksiin. Ilmastolailla turvattaisiin se, että ilmastopoliitikan suunnitelmat perustuisivat laajaan ja monipuoliseen tietopohjaan, eri osapuolille annettaisiin mahdollisuus esittää suunnitelmista näkemyksensä ja että ilmastopoliitikan seuranta olisi kattavaa ja riittävää.

Ilmastolain tavoitteet ovat hienot, ja ympäristöministeri Ville Niinistön mukaan sen avulla on mahdollisuus sekä saavuttaa päästövähennystavoitteet, että tehostaa samalla uuden teknologian kehittämistä, ja vahvistaa vientiä sekä luoda uusia työpaikkoja. Nämä kaikki ovat erittäin kannatettavia tavoitteita. Siksi onkin hieman erikoista, ettei poliittisilta puolueilta tai eduskuntaryhmiltä pyydetty lausuntoa lakiesityksen luonnokseen, vaikka he ovat kuitenkin ne tahot, joiden pitäisi päästä esityksen lopullisesta muodosta yhteisymmärrykseen. Toivon kuitenkin, että tästä huolimatta eduskunnan käsiteltäväksi saadaan esitys, jonka lopputulokseen voimme kaikki olla tyytyväisiä.

Lakiesityksen luonnos on kuitenkin kaikkien saatavilla netissä, joten sen sisältö ei ole aivan täydellinen yllätys, kun se lopulta eduskunnan käsiteltäväksi annetaan. Ehdotukseen on muun muassa kirjattu Suomen pitkän aikavälin päästövähennystavoitteeksi vähintään 80 prosenttia vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoden 1990 tasosta. Tämä 80 prosentin tavoite ja sen seuranta koskisi kaikkia päästöjä, mutta muuten laki kattaisi vain päästökaupan ulkopuoliset päästöt.

Lisäksi ilmastolaki edellyttäisi hallitusta luomaan ilmastopoliitikan keskipitkän ja pitkän aikavälin suunnitelmat kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi kohti vuotta 2050. Täten ilmastonmuutokseen sopeutuminen nostettaisiin myös ensimmäistä kertaa lain tasolle. Ilmastolain kautta ei kuitenkaan ole tarkoitus asettaa uusia velvoitteita päästöjen vähentämiseksi yrityksille ja muille toimijoille, vaan se koskisi ennen kaikkea päättäjiä. Lakiehdotus lisäisi eduskunnan roolia ilmastopoliitikan hoidossa, sillä eduskunta saisi mahdollisuuden arvioida kunkin hallituksen suunnitelmia ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi sekä niiden toteutumista käytännössä.

Kuitenkin jo lakiluonnoksen yhteydessä ympäristöministeriöstä tiedotettiin, ettei sitä valmistellut työryhmä ollut yksimielinen jättäessään ehdotusta. Siksi on todennäköistä, että ehdotus muuttuu vielä suuntaan tai toiseen annettujen lausuntojen perusteella. Lausuntoja vastaanotettiin maaliskuun puoliväliin saakka, eikä tätä puheenvuoroa tehdessä vielä ole tiedossa, milloin lopullinen esitys julkaistaan. Joidenkin

arvioiden mukaan se saattaisi tulla eduskuntaan vielä huhtikuun aikana. Kiire tässä joka tapauksessa tulee, sillä on todennäköistä, että hallituksen edustajat haluaisivat lain hyväksyttäväksi vielä tällä vaalikaudella.

5. Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttaminen

Ympäristöhallinto on kartoittanut ja luokitellut pohjavesialueita niiden suojelemiseksi jo 1970-luvulta lähtien. Tätä työtä on tehty, koska siten on pyritty ja pyritään edelleen edistämään yhdyskuntien ja haja-asutuksen vedenhankintaa. Pohjavedenottamoiden ympärille on ollut jo 1960-luvulta lähtien mahdollista perustaa vesilain mukaisia suoja-alueita, joilla on turvattu pohjaveden riittävyttä ja laatua.

Pohjavesialueiden suojelesuunnitelmien laatiminen aloitettiin 1990-luvun alkupuolella. Niiden laatiminen on ollut joko kunnan tai kunnan vesihuoltolaitoksen vastuulla. Myös ELY-keskukset ovat olleet työssä mukana, mutta lähinnä yhteistyökumppaneina ja rahoittajina.

Ympäristöministeriö asetti vuonna 2011 työryhmän, jonka tarkoituksena oli selvittää pohjavesialueisiin liittyviä kehityskohteita, ja lähinnä sitä, miten vesien suojelua voitaisiin tehostaa ja eri toimijoiden oikeusturvaa parantaa. Työryhmän raportti aiheesta valmistui joulukuussa 2012, ja siinä ehdotetaan muutoksia muun muassa liittyen pohjavesialueiden rajaukseen ja luokitteluun sekä suojelesuunnitelmien tekemiseen.

Näiden ehdotusten pohjalta ympäristöministeriössä on viime vuonna valmisteltu hallituksen esitystä laiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Käytännössä ehdotus lisää uuden 2a-luvun olemassa olevaan lakiin, jossa säädetään edellä mainituista pohjavesien rajaukseen ja luokitteluun sekä suojelesuunnitelmiin liittyvistä asioista. Esityksen mukaan ELY-keskukset rajaisivat ja luokittelisivat pohjavesialueet jatkossa. Kunta voisi laatia pohjavesialueen suojelesuunnitelman.

Eri tahot ovat saaneet alkuvuonna antaa lausuntoja luonnoksesta, ja joissain lausunnoissa on tullut esiin yksi pohjavesialueisiin liittyvä perusongelma. Riittämättömän tutkimustiedon johdosta meillä ei aina ole tarkkaa tietoa siitä, missä pohjavesialueet tarkalleen sijaitsevat. Tämä tilanne ei ole kestävä niin ympäristön kuin esimerkiksi maanviljelijöiden, metsänomistajien ja muiden toiminnanharjoittajien kannalta. Oletan, että tämä asia on merkityksellinen myös monen Mutku-päivien osanottajan kannalta. Tutkimustyöhön ei ole osoitettu riittävästi rahaa, ja valtakunnallisesti tarkasteltuna pohjavesialueiden rajauksessa on eroavaisuuksia eri osissa maata. Esimerkiksi MTK:n kannan mukaan nyt ehdotettu

lakiluonnos vie kyllä asiaa eteenpäin, muttei kuitenkaan ratkaise perusongelmaa, joka on rahojen vähyys ja sitä kautta tieteellisen tutkimuksen puute.

Esityksessä on myös pyritty parantamaan eri toimijoiden oikeusturvaa, muun muassa lisäämällä päätöksenteon avoimuutta. Pidän kannatettavana sitä ajatusta, jonka mukaan eri ympäristöpäätösten taustalla olevat syyt tulisi selvittää maanomistajille.

6. Etelä-Konneveden ja Teijon kansallispuistot

Viimeisenä tulevana asiana mainitsen vielä lausuntokierroksilla olevat lakiesitykset Etelä-Konneveden ja Teijon kansallispuistoista. Vuonna 2012 ympäristöministeriöön tuli 20 aloitetta kansallispuistojen perustamisesta 17 eri alueelle. Luonnontieteellisen tarkastelun ja muiden kriteerien, kuten hankkeen hyväksyttävyyden arvioimisen jälkeen ministeriössä päädyttiin tarkastelemaan neljää hanketta tarkemmin. Etelä-Konneveden ja Teijon lisäksi pohdinnassa olivat Olvassuon sekä käsivarren suurtuntureiden alueet. Näistä neljästä tämän hallituskauden aikana aiotaan edetä Teijon ja Etelä-Konneveden osalta.

Etelä-Konnevedelle on suunnitteilla perustaa 1500 hehtaarin laajuinen kansallispuisto, joka sijoittuisi Rautalammin ja Konneveden kuntiin, Pohjois-Savon ja Keski-Suomen maakuntiin. Kansallispuiston perustamisella on ennen kaikkea tarkoitus suojella Konneveden erittäin monipuolista ranta- ja saaristoluontoa sekä reittivesistömaisemaa. Alueella on myös paljon vanhoja ja arvokkaita luonnonmetsiä ja kallioalueita. Alue kuuluu jo entuudestaan lähes kokonaisuudessaan Natura 2000-verkoston ja valtakunnalliseen rantojensuojeluohjelmaan.

Varsinkin alueen läheisyydessä asuvat ihmiset ovat toivottaneet kansallispuiston perustamisen tervetulleeksi, sillä sen odotetaan lisäävän matkailijoiden määrää alueella. Paikalliset toimijat ovat myös ilmaisseet halukkuutensa suunnitella ja kehittää matkailun edistämistä tukevia palveluita Metsähallituksen kanssa, jotta paikallistalous saisi mahdollisimman paljon lisää elinvoimaa uudesta hankkeesta. Kansallispuiston arvioidaan tuottavan alueelle noin puoli miljoonaa euroa vuodessa, samalla kun sen vuotuiset ylläpitokustannukset jäävät 300 000 euron alkuinvestointien lisäksi noin 80 000 euroon per vuosi.

Salossa sijaitsevasta Teijon kansallispuistosta tulisi puolestaan ensimmäinen lounaisen rannikon mannerpuisto. Alueella on runsaasti erilaisia luontotyyppejä, ja myös sen linnustoa pidetään rikkaana.

Lisäksi Teijolla on hyvä sijainti suhteessa Saaristomeren kansallispuistoon, ja näiden kahden puiston ympärille olisi luontevaa rakentaa tulevaisuudessa monipuolista luontomatkailutarjontaa.

Yksi merkittävä huomio Teijon hankkeeseen liittyen ovat sen taloudelliset vaikutukset. Lisääntyneen matkailun tuoma taloudellinen piristysruiske olisi erittäin tärkeää Salolle, jossa kuntatalous on ollut kuralla ja työttömyysluvut nousussa Nokian irtisanomisten myötä jo pitkään. Kansallispuiston aluetaloudellisen kokonaisvaikutuksen uskotaan olevan noin 1,6 miljoonan euron luokkaa, ja lisäksi sen uskotaan kasvavan tulevaisuudessa Saaristomeri-yhteistyön myötä.

Vaikka tällä hallituskaudella esitetäänkin vain näiden kahden alueen muuttamista kansallispuistoiksi, ilahduin kuitenkin kuullessani, ettei monien muidenkaan alueiden osalta ole lopetettu selvitystyötä kokonaan. Ympäristöministeriön suunnitelmissa on selvittää vielä tämän vuoden aikana Saaristomeren ja Suomenlahden kansallispuistojen laajentamistarpeita, ja osana tätä kokonaisuutta tarkastellaan myös Kirkkonummen ja Inkoon saaristojen roolia. Itse kannatan lämpimästi esimerkiksi Kirkkonummella sijaitsevan Porkkalan alueen liittämistä kansallispuistoverkostoomme.

Vaikka luonnon hyödyntäminen onkin taloudellisen kasvun voimavara, on luonnon merkitys kansallisena voimavarana aivan yhtä tärkeää tai jopa tärkeämpää. Meidän on kyettävä säilyttämään luontoamme myös tuleville sukupolville.

Arvoisat kuulijat,

Kuten alussa kerroin ja edellä esittämiäni lakihankkeiden pohjalta voi todeta, on vuosi 2014 eduskunnan ympäristöasioissa mielenkiintoinen. Näiden hankkeiden lisäksi ympäristö- ja talousvaliokunnissa on käsitteilyssä monia energiaan ja asumiseen liittyviä uudistuksia, jotka myös osaltaan vaikuttavat ympäristöön. Näistä kuitenkin lisää muissa yhteyksissä.

Lopuksi haluaisin sanoa vielä muutaman sanan maaperään ja sen kunnostamiseen liittyvistä asioista, sillä olemmehan tänään Maaperän tutkimus- ja kunnostusyhdistyksen seminaarissa. Tietysti aikaisemmin esittelemäni vesihuoltolain sekä maankäyttö- ja rakennuslain uudistaminen koskettaa osaltaan maaperän ja etenkin pohjavesien kuntoa.

Maaperä voi pilaantua ihmisten toiminnan seurauksena jopa siihen pisteeseen, että maaperässä olevista haitallisista aineista aiheutuu merkittävää haittaa ympäristölle tai ihmisten terveydelle. Joskus saastumisen taustalla on pitkän ajan kuluessa tapahtuneet vähän kerrallaan tapahtuneet päästöt, toisinaan syy löytyy puolestaan aiempien vuosien käytännöstä haudata jätteitä maahan. Toki haitallisia aineita voi joutua maaperään myös erilaisten onnettomuuksien ja vahinkojen sattuessa. Maaperän pilaantumiseen on kuitenkin puututtava ja pilaantuneet maa-alueet putsattava, sillä haitalliset aineet voivat kulkeutua pohjaveteen ja vesistöihin.

Vastuu pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamisesta on luonnollisesti pilaantumisen aiheuttajilla, mutta aina aiheuttajaa ei tiedetä tai muutoin voida saada vastuuseen. Joskus haittavaikutukset saatetaan havaita vasta vuosikymmeniä tekojen jälkeen, toiminnan jo päätyttyä. Silloin pilaantuneen alueen sen hetkinen omistaja tai kunta voivat joutua vastaamaan puhdistamisesta. Päätöksiä puhdistusurakoihin liittyen tekevät ELY-keskukset.

Tätä puhetta valmistellessani törmäsin myös Suomen ympäristökeskuksen viime vuonna tekemään selvitykseen, jonka mukaan Suomessa on noin 23 900 pilaantuneeksi epäiltyä, todettua tai jo kunnostettua maa-aluetta. Se on melkoinen määrä, mutta mikä pahinta, joka kolmannessa kohteessa maaperää mahdollisesti pilaava toiminta jatkuu edelleen.

Vaikka kunnostuspäätöksiä on tehty, on tahti kuitenkin aivan liian hidas. Ympäristökeskuksen asiantuntija arvioi, että nykyisellä arviointi- ja kunnostusvauhdilla kaikkien alueiden arviointiin ja tärkeimpien alueiden kunnostamiseen menee vähintään sata vuotta.

Suurin syy hitaaseen toimintaan löytynee taloustilanteesta. Selvityksen mukaan kustannukset pyörivät noin 4 miljardin luokassa, joka on huikean suuri summa. Siitä noin 60 prosenttia tulee pilaajien ja alueiden haltijoiden maksettavaksi. Kuntien vastuulle jää silti melkoinen summa.

Myös valtion budjetista on osoitettu määrärahoja pilaantuneiden alueiden kunnostukseen. Eduskuntahan päättää lakien lisäksi myös valtion tuloista ja menoista, kuten viime viikkoisen hallituksen kehysriihen jälkilöylyissä on varmasti käynyt selväksi. Budjettia käsitellään aina syysistuntokaudella, mutta jo näin keväisin hallituspuolueet sopivat keskenään valtionalouden kehyksistä ja siitä, mistä näkökulmasta budjettiesitystä aletaan valmistelemaan.

Ympäristöministeriölle osoitetuista määrärahoista osa on käytetty pilaantuneiden maa-alueiden kunnostustarpeen järjestelmälliseen selvittämiseen. Lisäksi kiireellisimpiä kohteita voidaan kunnostaa

valtion jätehuoltotyönä, etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa on kyse terveyshaitoista ja pohjavesiin liittyvistä kunnostustöistä. Valitettavasti kyseisen momentin määräraha on liian pieni, vain vajaa puolitoista miljoonaa euroa, ja muutaman viime vuoden trendinä on ollut se, että määrärahaa on myös leikattu vuosi vuodelta. Tarve sinänsä olisi aivan ilmeinen, ja tunnen itsekin kunnostamista todellakin vaativia kohteita. Kunnostaminen olisi paitsi ympäristön kautta tarpeellista, se on myös hyvin työllistävää toimintaa, joten toivottavasti tähän voidaan tulevaisuudessa osoittaa enemmän resursseja.

Asia on tärkeä, ja maaperän ja pohjavesiemme kunto koskettaa meitä kaikkia. Siksi meidän on entistä paremmin kiinnitettävä sekä lainsäädännön että käytännön toimien kautta huomiota siihen, että maaperää tällä hetkellä pilaavat toiminnat kyettäisiin lopettamaan mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti, jottei tulevaisuudessa edessämme oleva siivoussavotta kasvaisi entisestään.

Kiitos siis teille, hyvät seminaarin osallistujat, sekä mielenkiinnosta että siitä, että omalla toiminnallanne pidätte tätä asiaa esillä.

Toivotan teille mitä mainioimpia Mutku-päiviä ja menestystä tärkeässä työssänne!